

KASTAMONU DARÜLMUALLİMİN VE DARÜLMUALLİMATI

*İbrahim ARSLANOĞLU**

A. Darulmuallimin

Yeni açılan "iptidai mektepler"e (İlkokullara) muallim yetiştirmek maksadıyla 1868'de İstanbul'da bir Darülmualimin-i Sıbyan açılmıştır. Bu okul hem illerde açılacak olan Darülmualiminlere muallim yetiştirmek ve hem de illere toplanacak olan ilçe iptidai muallimlerine yeni metodları öğretmekle görevli idi.(1).

1875 yılında Bosna, Girit ve Konya vilayetlerinde 1880'de Kosova Vilayeti'nin Piriştine şehrinde birer Darülmualimin-i Sıbyan eğitim-öğretime başlamıştır(2). 1880-1890 arasında ise Sivas, Bursa, Amasya, Kastamonu, Kudüs, Trabzon, Edirne Darülmualiminin açılan iller arasına katılmışlardır. Daha sonra Selanik, Kosova, Manastır, Aydın, Halep; Mamuretülaziz (Elazığ), Erzurum, Musul, Van ve Bolu'da Darülmualimler kurulmuştur(3).

Kastamonu'da Darülmualiminin açılış tarihi hakkında çeşitli kaynaklarda farklı tarihler yazılmıştır. 1967 Kastamonu İl Yıllığına göre, Kastamonu'da Darülmualimin, Vali Abdurrahman Paşa zamanında maarifperverlerden oluşan bir heyet tarafından 1884 yılında bu günkü hükümet konağı yakınındaki yeni binasına taşınmıştır(4). Buna göre Kastamonu'da Darülmualimin 1884 tarihinden önce kurulmuş olmalıdır.

1973 Kastamonu İl Yıllığına göre ise Kastamonu'da ilk olarak Darülmualimin 1909-I 910 öğretim yılında açılmıştır. Okul şimdiki askerlik şubesi karşısında bulunuyordu (5).

1967 Kastamonu İl Yıllığında Darülmualiminin açılışı 1884'ten önce gösterilirken, 1973 il yıllığında ise 1909-1910 öğretim yılında açıldığı yazılıdır. Görüldüğü gibi iki yıllık birbiriyle çelişmektedir.

1306(1890-1891) tarihli Osmanlı salnâmesinde Kastamonu'da iki Darülmualimin bulunduğu kaydedilmektedir(6). Bundan başka, 1311(1895-1896) ve 1312(1896-1897) tarihli Kastamonu salnâmelerinde Darülmualimin'de muallimlik ve kapıcılık yapan şahısların adları yazılıdır. Bütün bunlar gösteriyor ki, Kastamonu Darülmualimini, 1900'lardan önceki bir tarihte açılmış olmalıdır. O nedenle 1973 Kastamonu İl Yıllığında yazılan "Kastamonu Darülmualiminin 1909-1910 öğretim yılında açılmıştır" iddiası, yukarıdaki kaynaklara göre doğru olamaz.

Kastamonu Darülmualimi'nin açılışı hakkında kesin bir tarih söylenememekle birlikte, çeşitli kaynaklarda yer alan bilgilere göre bunun 1882 veya 1883 tarihlerinden birisi olması kuvvetle muhtemeldir.

1. Fiziksel Yapı

1967 tarihli Kastamonu İl Yıllığına göre, Kastamonu Darülmuallimini 1884 tarihinde eski binasından bugünkü hükümet konağı yakınındaki yeni binasına taşınmıştır. Oysa 1317(1901-1902) tarihli Kastamonu Salnamesinde şunlar yazılıdır; "Hükümet konağının bahçesinde, Askeri Rüşdiye 1301(1885-1886), Askeri İdadi 1305(1889-1890) ve Sanayi Mektebi 1307(1891-1892) tarihlerinde kurulmuştur. Askeri Rüşdiye ile Sanayi mektebi ahşaptır. Askeri İdadi ise kargir olup, beş dersane ve büyük salonları ile muallim odalarını ve bir mescid-i şerifi içine almaktadır"(7).

Adı geçen salnâmede, bu üç okulun bulunduğu çevrede Darülmuallimin bulunduğu dair bir kayıt yoktur. 1885, 1889 ve 1891 tarihlerinde açılan üç okuldan bahseden Salnâmenin 1884 tarihinde o çevredeki bir binaya taşınan Darülmuallimini ihmal etmesi pek mümkün olmasa gerekir.

Kastamonu Darülmuallimin mezunu olan emekli öğretmen Tahir Başat'ın verdiği bilgiye göre, Darülmuallimin şimdiki Müftülük binası ile ORKÖY'ün bulunduğu yerde inşa edilmiş olan eski bir binada eğitim öğretimini sürdürüyordu. Tahir Başat birinci sınıfta (1920-1921) burada okumuş. İkinci sınıfta iken 1921-1922 öğretim yılında Darülmuallimin, Valilik Konağı önündeki (şimdiki Atatürk Heykeli'nin bulunduğu yerdeki) Askeri Rüşdiye binasına taşınmıştır. Burası ahşap olup 3 katlı bir bina idi (8).

1317(1901-1902) tarihli Kastamonu Salnâmesinde Hükümet konağı bahçesinde ahşap Askeri Rüşdiye binasının bulunduğu kaydı ile Tahir Başat'ın 1920-1921 öğretim yılında Darülmualliminin söz konusu bahçede bulunan ahşap Askeri Rüşdiye binasına taşındığını söylemesi birbiriyle çakışmaktadır.

Gerek 1317(1901-1902) tarihli Kastamonu Salnamesinden ve gerekse Tahir Başat'tan edinilen bilgiye göre Kastamonu Darülmuallimini Hükümet Konağı bahçesindeki Askeri Rüşdiye binasına taşımıştır.

Bu bina 3 katlı olup, birinci katta 2 dersane ve bir müdür odası vardı. İkinci kat 2 dersane ve bir odaya sahipti. Bu oda hem muavin ve hem de öğretmenler odası olarak kullanılıyordu. Okul yatılı olduğu için üçüncü kat yatakhane olarak kullanılıyordu. Bodrum katta ise yemekhane ve çamaşırhane bulunuyordu (9).

2. Darülmuallimin Yönetici ve Öğretmenleri

Kastamonu Salnamelerinde, Kastamonu Darülmualliminde muallimlik ve kapıcılık yapan bazı isimler yer almaktadır. Bunlarda müdür adı geçmediğine göre bu tek muallim, Darülmualliminde hem müdür hem de muallim olmalıdır.

1311(1895-1896) tarihli Kastamonu Salnamesinde (s.269) "münhalmuallim Hasan Hafız Muallimi Sadık Vicdani Efendi" ifâdesi yazılıdır. Bu şöyle açıklanabilir: Darülmualliminde hocalık yapan Hasan Hafız muallimi Sadık Vicdani Efendi emekli olmuş ve bu yüzden kadro boşalmıştır. Bu aynı zamanda Kastamonu Darülmuallimine, muallim aramak maksadıyla yapılmış bir ilan olabilir.

1312(1896-1897) tarihli Kastamonu Salnâmesinde(s.154) Muallim Osman Nuri Efendi. Bunun yanında müderris 3 l. ca, 15, beşinci mecdi 31. l, 15. ifadeleri yazılıdır. *Mecdiye: Abdülmecid zamanında verilen nişan ve abdülmecid zamanında çıkarılan paradır.* Aynı salnâmede bevrap (kapıcı) Mustafa Efendi'nin adı da bulunmaktadır.

Yine 1312-1313(1896-1897)-(1897-1898) tarihli Kastamonu Salnamesinde muallim Hüseyin Avni Efendi, Bevrap (kapıcı) Mustafa Efendi yazılıdır.

Bu iki salnamenin ikisinde de kapıcı Mustafa Efendi' dir. Önceki Salnâmede adı geçen muallim Osman Nuri Efendi, nişan sahibi bir müderris olduğuna göre tecrübeli ve yaşlı bir muallim olmalı ki, o emekli olup yerine Hüseyin Avni Efendi muallim olarak atanmış olabilir.

2. Kanunî Sâni 1339 (2 Ocak 1923) tarihli "Açıksöz Gazetesi"nin birinci sayfasında, Darülmuallimin Müdürü Remzi beyin Edirne Darülmuallim Müdürlüğüne tayin edilmiş olması şöyle haber veriliyor: "Darülmualliminin Müdürü Remzi Bey Edirne Darülmuallimin Müdüriyetine tayin olunmuştur. Remzi Bey 10 senedir sultanî, idadî ve Darülmuallimin müdüriyetlerinde büyük hizmetler etmiş ashab-ı maarifdendir (maarif dostlarından). Kendilerini samimiyetle tebrik eder ve muvaffakiyetlerini temenni ederiz".

Bu haber Kastamonu Darülmuallimin Müdürü Remzi Bey hakkında bilgi vermektedir. Kastamonu Sultani, idadi ve Darülmualliminde müdürlük yapmış, 10 senedir Kastamonu'ya hizmet etmiş ve o tarihte Edirne Darülmuallimin Müdürlüğüne naklen atanmıştır. Eğitim sever bir kişiliğe sahiptir.

Aynı gazetenin 2. sayfasında çıkan bir haber, dönemin valisi ile maarif müdürünün kim olduğunu bildirmektedir: "Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Nam-ı Âlilerine yapılacak Zafer Abidesi için erbab-ı hükümetin teberruları birinci defa olarak:

Vali Süleyman Bey, 900 kuruş

Maarif Müdürü Mehmet Behçet Bey, 400 kuruş.

O tarihte Kastamonu valisi olan Süleyman Necmi Bey Ankara'da yaptırılacak olan Zafer abidesi için 900 kuruş, maarif müdürü Mehmet Behçet Bey ise 400 kuruş teberruda bulunmuşlardır.

Aslında bu bir listedir. Kastamonu devlet dairelerinin müdür veya başkanlarının hemen hepsi bu yardıma katılmıştır. Burada sadece konu ile ilgisi olan iki şahsın ismine yer verilmiştir.

Bir kaynakta Darülmuallimin müdür, müdür yardımcısı ve öğretmenler şöyle listelenmiştir (10).

Zühtü Bey: Müdür, Tatbikat ve Usul Muallimi

Rahmi Bey: Muavin, Edebiyat ve Türkçe Muallimi.

Arif Bey: Din dersleri Muallimi.

Faik Bey: Riyaziyat Muallimi

Ahmet Hilmi Bey: Coğrafya Muallimi.

Mustafa Lütfü Bey: Hikmet Muallimi.

Fevzi Bey: Fransızca Muallimi

Hayri Bey: Riyaziye Muallimi

Ahmet Turgut Bey: Elişi, Resim Muallimi

Nihat Bey: Terbiye-i Bedeniye Muallimi

İbrahim Kemal Bey: Tatbikat ve Usul Muallimi

8 Kanuni Sâni 1339(8 Ocak 1923) tarihli Açık Söz Gazetesinin 2. sayfasında Darülmualimin idareci ve öğretmenlerinin Zafer Abidesine yaptıkları yardım miktarını gösteren ilan şöyledir:

Darülmualimin

Müdür Zühtü Bey	100 kuruş
Müdür Muavini Hayri Bey	50 "
Riyaziye Muallimi Faik Bey	50 "
Tarih Muallimi Nihat Bey	50 "
Terbiye Muallimi Refik Bey	50 "
Türkçe Muallimi Arif Bey	10 "
Ulum-i Diniye Muallimi Nuri Bey	50 "
Resim muallimi Ahmet Bey	25 "
Fransızca Muallimi Feyzi Bey	25 "
Tatbikat Kısmı Muallimi Kerim Bey	25 "
Tatbikat Kısmı Muallimi Sadullah Bey	25 "
TOPLAM	410 kuruş.

İki listedeki ortak taraflardan birisi, müdür adının aynı olmasıdır. Bundan başka Fransızca Muallimi iki listede de aynıdır. (Fevzi Bey) Birinci listede riyaziye muallimi olarak görünen Hayri Bey, ikinci listede müdür muavini'dir. Bu, birinci listenin daha önceki bir tarihte yapıldığını gösterebilir.

Birinci listede resim muallimi olarak gösterilen Ahmet Turgut Bey, ikinci listede sadece "Ahmet Bey" olarak anılmaktadır. Bu iki ismin aynı kişi olabileceği düşünülebilir.

Darülmualimin idareci ve öğretmenleri savaş nedeniyle sık sık değişiyorlardı. Tahir Başat öğrencisi olduğu Darülmualimin muallimlerinin isimlerini söyleyemedi ve durumu şöyle anlattı: "Cephelere öğretmenlerin biri gidip biri geliyordu o yüzden isimlerini hatırlayamıyorum"(11). İkinci listede bulunan isimlerin çoğunun birbirini tutmaması, öğretmenlerin çoğunun değiştiğini göstermektedir. Bu da Tahir Başat'ın, öğretmenlerin cephelere gitmeleri nedeniyle sık sık değiştikleri, iddiasını desteklemektedir.

1311 ve 1312-1313 tarihlerinde birer kişi olan muallim kadrosunun 1337'lerden sonra 8-10 kişiye çıktığını ve hemen her branştan öğretmeni Kastamonu Darülmualiminde görev yaptığı görülüyor.

3. Talebe

Darülmualimin Nizamnamesinin 1. bendine göre Darülmualimine alınacak öğrencilerin muvazzaf ve mülâzım olmak üzere iki grup olduğu ve mülâzım öğrencinin muvazzaf öğrenci sayılmayacağı belirtilmektedir (12).

a) Talebe ve Mülâzım Yazma Usûlü

1. bende göre Darülmualimine öğrenci alırken, önce mülâzım olanlar tercih edilecek, yeterli sayıda mülâzım yoksa, sınav açılıp gerekli şartları taşıyan öğrenci alınacak, ötekiler ise mülâzım yazılacaktır (13).

Bu ifadelerden anlaşıldığına göre mülâzımlık bir çeşit hazırlık sınıfı öğrenciliği oluyor. Çünkü mülâzım öğrenci asıl öğrenci değildi, fakat muvazzaf öğrenci kaydında, önce mülâzımlar tercih edilmekteydi.

2. bende göre, Darülmualime kaydedilecek mülâzımların uygun nitelikleri taşıdıkları ve kaçınıcı mülâzım oldukları, kayıt-kabul edildikleri hocalar tarafından bir kağıda yazılacak ve mühürlenecek, bu kağıt Meclis-i Maarif-i Umumiye tarafından mühürlenecektir (14).

3. bend'de öğrenci alınması ve mülâzım kabul edilmesi, her ne kadar Meclis-i Maarif-i Umumiye'nin görüşüyle olacaksa da, bu iki hususu hocaların üçünün birden onaylaması şarttı. Hocalar kimseyi kayırmayacaklarına ve arka çıkmayacaklarına yemin edeceklerdi (15).

Bu bugün sıkça rastladığımız adam kayırma olgusunun tâ o günlere kadar uzandığının bir kanıtı olsa gerektir.

b) Talebe Kılık - Kıyâfeti

Darülmualiminde, öğrencilerin belirli bir kıyâfetlerinin olup olmadığı hakkında elde bir belge bulunmamaktadır, ancak Tahir Başat'ın diplomasındaki resmi, o günkü Darülmualimin kıyâfeti hakkında bir fikir verebilir. Söz konusu resimde başta kalpak boyunda kravat bulunmaktadır. O tarihlerdeki "Açık Söz" gazetesinin ilânlarına baktığımızda gerek Kastamonu'nun içinde ve gerekse İnebolu' da kalpak imal eden dükkanların ilânlarına rastlıyoruz. bu da o dönemde kalpağın yaygın bir baş giysisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca Atatürk'ün de, İstiklâl Savaşı sırasında, başında kalpak bulunduğu halde çekilen resimleri çeşitli kitaplarda yer almaktadır. Cumhuriyet dönemi okullarında şapka inkılabından sonra kalpağın yerini okul şapkalarının aldığı biliniyor.

c) Yatılılık

Tahir Başat kendisiyle yapılan görüşmede, Darülmualiminin 3 katlı ahşap bir binada eğitim-öğretimi sürdürdüğünü ve 3. katın yatakhane olduğunu, söylemişti.

Tahir Başat, yemekhanenin yeri ve Darülmualimin'de çıkan yemekler hakkında şunları söyledi: "Yemekhane ve çamaşırhane zemin katta idi. Yemekhanede Kastamonu'da yetişen sebzelere yapılan yemekler verilirdi. Bunlar; ıspanak, patates, kabak, lahana, pırasa, kuru fasulye, nohut vs. yemekleri idi. O yıllarda harp nedeniyle ülkede kıtlık vardı ve genellikle bu yemekler verilemiyordu, bulgur pilavını bulduk mu, şükrederdik (16).

Emekli öğretmen Başat, okul günleri ile ilgili bir anısını şöyle anlattı: "Kastamonu'ya gelen Kâzım Karabekir'le Darülmualimin yemekhanesinde bir öğle yemeği yedik. Arkadaşlarımızdan birisi, kendilerine gelecekteki meslek hayatımızla ilgili bir soru sordu. O bize şu cevabı verdi: "Şu anda İstikbal değil, İstiklâl peşindeyiz..." (17).

Darülmualliminin yatılı kısmının kaldırılması, 24 Şubat 1337(1921) tarihli "Açık Söz Gazetesi"nin 1. sayfasında yayımlanan "Maarif Her İşten Sonra Değil" başlıklı yazıda şöyle eleştirilmiştir: " Meclis ittifakla Darülmuallimini nehariye (gündüzlüye) tahvil etti (çevirdi). Bununla maariife verilen kıymetin pek de arzu edilen derecede olmadığını müşahede ediyoruz. Geçen senede, harb-i umumide açık olan beş leyli (yatılı) mektep kapatıldı."

d) Sınavlar ve Notlar

Tahir Başat'ın verdiği bilgiye göre sınavlar yazılı değil, sözlü olarak yapılırdı. Savaş nedeniyle öğretmenler sık sık değiştiği için dönem sonlarında kame de veremediler (18).

Tahir Başat'ın diplomasından o dönemdeki notlar ve dereceleri öğrenilebilmektedir. bu diplomaya göre;

- 10-9 : Aliyyu'lala (Pekiyi)
- 8 : Ala (İyi)
- 7 : Garibulala (İyiye yakın)
- 6-5 : Vasat (Orta)
- 4-3 : Zayıf
- 2-1 : Edna (Pek zayıf)

Tahir Başat'ın 6'dan aşağı notu yok. Geçme notunun en az 5 olduğu tahmin edilebilir. 4-3 zayıf, 1-2 pek zayıf olmalı.

e) Yıllara Göre Talebe Sayıları

1883-1910 yılları arasında Kastamonu Darülmuallimindeki öğrenci sayısı 3,5,7 gibi sayılarla ifade edilecek kadar az olmalıdır. Bu sonuca okulda uzun yıllar tek bir muallimin görev yapmasından ulaşabiliriz. Diğer taraftan 1311(1895-1896) tarihli Kastamonu Salnâmesinde, Kastamonu Darülmualliminde görev yapan tek bir muallimin adı zikredilirken, öğrenci miktarından hiç söz edilmemektedir. Oysa aynı Salnâmenin 268. sayfasında Kastamonu Mekteb-i Rüşdiye-i Mülki'nin öğrenci sayıları şöyle verilmektedir:

Şakirdan (nefer)

Dördüncü senede	12
Üçüncü senede	18
İkinci senede	57
Birinci senede	44
Toplam:	131

Bu da gösteriyor ki; o dönemde Darülmuallimin öğrencilerinin sayısı 8-10'u bulsaydı, salnâmede yer alması gerekirdi. Daha az sayıda olmalı ki, kaydedilmeye değer bulunmamıştır.

Tablo 1. 1911-1918 Yılları Arasında Kastamonu Darülmuallimindeki Öğrenci Sayıları (19)

Yıllar	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf	Mevcut
1911-1912	35	39	35	-	109
1912-1913	50	36	-	-	86
1913-1914	33	39	-	-	72
1914-1915	37	27	35	31	130
1915-1916	30	7	4	9	50
1916-1917	30	14	4	7	55
1917-1918	10	21	8	5	44

1911-1912 öğretim yılında 109 öğrenci öğrenim görürken, 1914-1915 öğretim yılına kadar öğrenci sayısı 100'ün altına düşmüştür. Bu yılda 130 öğrenci eğitime devam ederken, bu sayı ertesi yıl birden 50'ye düşmüştür. Bunun sebebi 1915'te çıkarılan bir Nizamnâmedir. Bununla öğretmenlere 10 sene mecburi hizmet getirilmiş, bunun üzerine okulu terk edenler olmuştur. Okulu bırakanların 40 Osmanlı altını ödemek zorunda olmaları, Nizamnâmenin yayımlandığı yıl, Darülmuallimindeki mevcudu 130'dan 50'ye düşürmüş, mezun ile yeni kayıt eşit olduğuna göre 79 öğrenci okulu bırakmış olmalıdır (20).

1916-1918 yılları arasında son sınıf öğrencilerinin sayısı düşmüştür. Bunun sebebi, yaşı 17 ve yukarı olanlar ihtiyat zabiti olarak askere alınmışlardır(21).

M.E.B. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün. Beşevler'deki arşivinde bulunan 1329-1330 (1913-1914) - (1914-1915) öğretim yılına ait bir belgede Kastamonu'da bir Darülmuallimin olduğu ve 107 öğrencisi bulunduğu kaydedilmektedir(22). Halbuki yukarıdaki tablo'da o yıllara ait toplam 72 öğrencinin bulunduğu ifade edilmektedir. Böylece iki kaynaktaki bilgiler birbiriyile çelişmektedir.

Tablo 2. Milli Mücadele Yıllarında Kastamonu Darülmuallimin'deki Öğrenci Sayıları (23)

Yıllar	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf	Toplam
1918-1919	3	16	12	13	44
1919-1920	7	8	14	14	43
1920-1921	14	9	13	10	46
1921-1922	21	19	5	13	58
1922-1923	33	13	15	6	67
1923-1924	34	40	24	40	138

Yukarıdaki tablolardan anlaşılacağı üzere 1911-1917 yılları arasında Darülmuallimin kaydolan öğrenci sayısı 30-50 arasında değişmektedir. 1918-1921 yılları arasında ise Darülmuallimin kaydolan öğrenci sayısı 3-14 arasındaki rakamlardadır. Bu, Millî Kurtuluş Savaşı yıllarında, babaları asker olan çocukların ailelerinin geçimlerini sağlayabilmeleri için ziraat işleriyle uğraşmak zorunda olduklarından okulu bırakmalarından kaynaklanmış olabilir(24).

1920-1924 yılları arasında ise, Darülmuallimine giren öğrenci sayısı 21'le 34 arasındadır. Kaldı ki, o yıllarda başta Eskişehir olmak üzere, İzmir, Edirne, Bursa Darülmualliminlerinden, işgal nedeniyle 20 öğrenci Kastamonu Darülmuallimine naklen gelmişlerdir(25). Buna rağmen Darülmuallimindeki öğrenci sayısının çok fazla artmadığı görülmektedir.

Tahir Başat'ın tahminine göre, (kendisi son sınıfta iken) Darülmuallimindeki öğrenci mevcudu 80-100 arasında değişmektedir. Bu konuda kesin bir rakam veremedi. Çünkü yukarıda da konu edildiği gibi, Edirne, İzmir, Bursa ve Eskişehir İleri Yunanlılar tarafından işgal edilince oradaki Darülmuallimin öğrencileri Kastamonu Darülmuallimine naklen her sınıfa birer ikişer gelmişlerdir ve böylece öğrenci sayısı sürekli değişmiştir (26).

Bundan başka Darülhilafe medresesi (İmam-Hatip Okulu) kapanınca öğrencilerinin bir kısmı Darülmualliminin ara sınıflarına kaydoldu, bir kısmı ise sanayi mektebini (Erkek Sanat Okulu) tercih ederek, o okulun ara sınıflarına geçtiler(27).

Yukarıdaki nedenlerle 1923-1924 öğretim yılında, Kastamonu Darülmuallimindeki toplam öğrenci sayısı 138'e çıkmıştır. Halbuki, bir yıl önce toplam 67 öğrenci vardı. Bir yıl sonra öğrenci mevcudunda yüzde yüze yakın bir artış gözlenmektedir.

1900'lü yıllarda Kastamonu Darülmualliminde 7 öğrenci bulunmaktadır (28). Daha önceki yıllarda da öğrenci sayısının aynı veya daha az olduğu tahmin edilebilir. Çünkü o yıllarda Darülmualliminde tek öğretmenin görev yaptığı önceki kısımlarda konu edilmiştir.

Kastamonu Darülmualliminde öğrenci sayısının artışı daha çok 1910'lu yıllardan sonra olmuştur. Bu rakam yukarıda da söz konusu edildiği gibi 35-50 arasında değişmektedir.

Kastamonu Darülmuallimin ve Darülmuallimat; muallim, idareci ve talebelerinin Ankara'da yapılmakta olan Zafer Abidesi için yaptıkları yardımlar "Açık Söz Gazetesi" nin çeşitli sayılarında yayımlanmıştır. Bunlar adı geçen okulun öğrenci, öğretmen ve idarecileri hakkında bilgi vermektedirler. Bunlardan birisi şöyledir (29).

Zafer Abidesi için gazetemizde ilân ettiğimiz listelerde bugüne kadar vuku bulan miktar teberruat 24.207 kuruşa baliğ olmuştur.

Darülmuallimin Öğrencilerinin Yardımları

Darülmuallimin Birinci listesi

Musa Kâzım Efendi	75 kuruş
Baki	25 "
Şevket	25 "
Abdülhamid	20 "
Emin	15 "
İhsan	15 "
Nurettin	12 " 20 para
Şevket Galip	10 "
Mücteba	10 "
İsmail Hakkı	10 "
Faik	10 "
Abdurrahman	10 "
Bekir Sıtkı	10 "

Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu (21-23 Mayıs 2000)

Muhsin	10 "
Tahir	10 "
Rahmi	10 "
Halil Oğuz	10 "
Fevzi	10 "
Fehmi	10 "
Remzi	10 "
Tevfik	10 " 20 para
Ruki	10 "
Gorgırid (a)	10 "
Hamid	5 "
Osman Ahıl	5 "
İzzet	5 "
Cevat	5 "
Toplam	460 kuruş 40 para

Bir kaynakta 1923-1924 öğretim yılında Kastamonu Darülmuallimin'de öğrenim gören öğrenci sayısının 138 kişi olduğu belirtilmektedir(30). Bu öğrencilerin 35'inin adı bu listede bulunmaktadır. Listenin başında bu listenin birinci liste olduğu yazılmaktadır. Bundan bu konuda en az bir listenin daha olduğu anlaşılmaktadır.

Listede dikkati çeken bir husus, gayri müslim bir talebenin olmasıdır. Bu Gorgırid olarak okunmuştur. İsim Türk ve İslam isimlerinden birisine benzemedikten başka ismin hemen yanında Osmanlıca ayın ayın harfi yazılıdır. Bunun azınlık sözünün baş harfi olduğu düşünülebilir.

Yine iki öğrencinin yaptıkları yardım miktarlarının yanında, (Nurettin ve Tevfik) 20 para ifadesi yazılmaktadır. Bununla bu iki öğrenciden birisinin 12 kuruş 20 para, ikincisinin ise 10 kuruş 20 para yardım yaptıkları anlaşılmaktadır.

f) Mezunlar

Tablo 3. 1914-1924 Yılları Arasında Kastamonu Darülmualliminden Mezun Olan Öğrencilerin Yıllara Göre Dağılımı(31),

ÖĞRETİM YILI	MEZUN SAYISI
1914-1915	31
1915-1916	9
1916-1917	6
1917-1918	4
1918-1919	13
1919-1920	14
1920-1921	9
1921-1922	13
1922-1923	6
1923-1924	40
TOPLAM	135

Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu (21-23 Mayıs 2000)

1923-1924 Öğretim yılında Kastamonu Darülmuallimin son sınıfında (4.sınıf) 40 öğrenci bulunmaktadır(32). Bunların hepsinin mezun olduklarını kabul edersek, 1914-1924 yılları arasında Kastamonu Darülmuallimini 135 öğrenci bitirmiş olmalıdır. 1900'ü yıllar ve öncesinde 5-7 arasındaki mezun sayısını göz önünde bulundurursak, toplam mezun sayısının yaklaşık 150-200 arasında olduğu tahmin edilebilir. Kastamonu Darülmuallimi'nin yaklaşık 40 yıllık eğitim-öğretim hayatında, bu rakam son derece azdır.

4. Eğitim Programları

a) Öğretim Programı

Tahir Başat'ın diploması Kastamonu Darülmualliminde okutulan dersler hakkında bilgi vermektedir. Bu diplomada dersler, dört sıra halinde gösterilmiştir. Her sıranın bir sınıfı gösterdiği düşünülürse ve derslerin alındığı sıraya göre yazıldığı kabul edilirse, sırasıyla her bir sıra bir sınıfta alınan dersleri gösterebilir.

Tablo 4. 1920-1924 Yılları Arası Kastamonu Darülmualliminin Öğretim Programı (Dersler)

Dersler (1. sıra)	Dersler (2.Sıra)
Din Dersleri	Coğrafya
Türkçe	Hesap
Edebiyat	Cebir
Ruhiyat	Handese ve Resim Hattı
Terbiye	Hikmet
Terbiye Tarihi	Teşhir ve Fizyoloji
Usul-ü Tedris ve Tatbikat	Hayvanat
Tarih	
Dersler (3. sıra)	Dersler (4. sıra)
Nebatat	Yazı
Tabakat	Musiki
Ziraat	Ecnebi Lisanı (Fransızca)
Malumat-ı Vataniye	Terbiye-i Bedeniye
İctimaiyat	Kozmografya
Umumi Hıfzısıhha ve Mektep Mektep Hıfzısıhhası	Usul Defteri
Resim	
El İşleri.	

Birinci sırada yer alan ruhiyat, bugünkü psikoloji dersidir. Usul-ü Tedris ve Tatbikat ise, genel öğretim yöntemleri ve uygulama dersinin karşılığıdır.

İkinci sırada yer alan Handese ve Resim Hattı, bugünkü geometri, hikmet, felsefe, hayvanat biyoloji derslerine eşdeğerdir.

Üçüncü sırada yer alan nebatat=botanik, tabakat=jeoloji derslerini, malumat-ı vataniye=yurttaşlık bilgisi, içtimaiyat=sosyoloji, umumi hıfzısıhha ve mektep hıfzısıhhası=genel sağlık bilgisi ve okul sağlık bilgisi derslerinin karşılığı olduğu söylenebilir.

Diğer bir husus Tahir Başat'ın diplomasında İctimaiyat dersinin adı yazılı olduğu halde not hanesine bir çizgi çekilmiş yani not yazılmamıştır. Bundan bu dersin okutulmadığı sonucu çıkarılabilir. Bu dersin çeşitli nedenlerle okutulmadığı anlaşılıyor. Programda olmasa diplomaya yazılmaması gerekirdi. Belki dersi okutacak hoca bulunmadığı için okutulmamış da olabilir.

1924-1925 Öğretim yılından itibaren Kastamonu Darülmuallimini 5 yıla çıkarılmış ve okulun adı da "Kastamonu Muallim Mektebi" olarak değiştirilmiştir(33).

Tahir Başat, Darülmuallimi'nin 1924-1925 öğretim yılından itibaren 5 yıla çıkarıldığını söylemişti. Böylece bu bilgi teyit edilmiştir.

Tablo 5. 1924-1925 Darülmualliminlerin Öğretim Programı

DERSLER	1. sene	2. sene	3. sene	4. sene	5. sene
Din Dersleri	2	2	-	-	-
Türkçe ve Edebiyat	6	5	5	3	3
Tarih	2	2	2	2	-
İctimaiyat	-	-	-	-	2
Malumat-ı Vataniye	-	-	-	2	-
Ruhiyat, Terbiye, Terbiye Tarihi	-	-	-	3	4
Usul-ü Tedris ve Tatbikat	-	-	-	-	9
Hesap	3	2	2	-	-
Handese ve Resm-i Hattı	2	2	1	-	-
Cebir	-	-	-	2	-
Hikmet	1	-	2	2	-
Kimya	-	1	1	2	-
Hayvanat	-	-	-	2	-
Nebatat	-	2	-	-	-
Ziraat	-	-	2	-	-
Teşhir ve Fizyoloji	-	-	2	-	-
Umumi ve Mektep Hıfzısıhhası	-	-	-	1	1
Tabakat	-	-	-	1	-
Coğrafya	2	1	2	1	-
Resim	2	2	2	2	2
El İşleri	2	2	2	2	2
Yazı	2	1	-	-	-
Musiki	1	1	1	1	1
Terbiye-i Bedeniye	1	1	1	1	1
Ecnebi Lisanı	3	2	2	2	2

Beş yıla çıkarılan Darülmuallimin programında 4 yıllık programdaki kozmografya (astronomi) ve usul defteri (Defter Tutma Usulü) dersleri kaldırılmıştır.

Dikkati çeken bir husus da, 4 yıllık programda ayrı ayrı birer ders olan Türkçe ve Edebiyatın, 5 yıllık programda birleştirilmiş olmasıdır. Yine aynı şekilde 4 yıllık programda, hepsi ayrı birer ders olan Ruhیات, Terbiye, Terbiye Tarihi 5 yıllık programda tek bir ders haline getirilmiştir.

b) Staj ve Uygulama Programı.

Programda Usul-ü Tedris ve Tatbikat adlı bir ders vardır. Bu programda öğretim yöntemleri ile uygulamanın ikisinin bir ders olduğu dikkati çekiyor. Uygulamanın elbette öğretim yöntemleri ile ilgisi bulunmaktadır. Uygulamada genel öğretim yöntemleri dersi ile birlikte özel öğretim yöntemleri (Türkçe öğretimi, matematik öğretimi, fen bilgisi öğretimi vs.) derslerinin önemli etkisi bulunmaktadır. Fakat programda bu derslerin olmadığı görülmektedir.

5. Diploma ve Diploma Örneği

Kastamonu Darülmuallimin mezunlarından birisine (Tahir Başat'a).ait diplomanın fotokopisinin bulunduğu yukarıda konu edilmişti.

Bu diplomanın en başında (yukarıda) ay ve yıldız vardır. Ayın içinde "Türkiye Cumhuriyeti", ayın altında ise "Maarif Vekaleti Darülmuallimin Şahadetnâmesi" yazılıdır.

Bu yazının altına diplomanın tam ortasına gelecek şekilde bir dikdörtgen çizilmiştir. Bu dikdörtgen içinde Tahir Başat'ın Darülmualliminde aldığı dersler, bunların notu (numarası) ve dereceleri yazılıdır.

Diplomada öğrencinin kaç yıl öğrenim gördüğü yazılmamıştır. Yalnız daha önce söz konusu edilen dikdörtgen dört eşit parçaya bölünmüş ve her bir parçada en sağda öğrencinin aldığı ders, onun yanında dersin notu, onun solunda her notun derecesi yazılıdır.

Tablo 6. Tahir Başat'ın Darülmualliminde Aldığı Dersler, Notları ve Dereceleri

1. sıra

Dersler	Notu	Derecesi	Bugünkü Karşılığı
Din Dersleri	10	Aliyyulâla	Pekiyi
Türkçe	9	Aliyyulâla	Pekiyi
Edebiyat	8	Ala	İyi
Ruhiyat	6	Vasat	Orta
Terbiye	8	Ala	İyi
Terbiye Tarihi	9	Aliyyulâla	
Usul-ü Tedris ve Tatbikat	8	Ala	İyi
Tarih	8	Ala	İyi

2. S'ıra

Dersler	Notu	Derecesi	Bugünkü Karşılığı
Coğrafya	8	Ala	İyi
Hesap	8	Ala	İyi
Cebir	8	Ala	İyi
Handese ve Resim Hattı	7	Garibulala	İyi
Hikmet(Felsefe)	8	Ala	İyi
Kimya	7	Garibulala	İyi
Teşrih ve Fizyoloji	8	Ala	İyi
Hayvanat	9	Aliyyulala	pekiyi

3. S'ıra

Dersler	Notu	Derecesi	Bugünkü Karşılığı
Nebatat	7	Garibulala	İyi
Tabakat	7	Garibulala	İyi
Ziraat (Tarım)	9	Aliyyulala	Pekiyi
Vatandaşlık	7	Garibulala	İyi
İçtimaiyat	Not yok	Garibulala	İyi
Umumi ve Mektep Hıfzıssıhhası	7	Garibulala	İyi
Resim	10	Aliyyulala	Pekiyi
El İşleri	10	Aliyyulala	Pekiyi

4. sıra

Dersler	Notu	Derecesi	Bugünkü Karşılığı
Yazı	10	Aliyyulala	Pekiyi
Musukî	9	Aliyyulala	Pekiyi
Ecnebi Lisanı Fransızca	7	Garibulala	İyi
Terbiye-i bedeniye	9	Aliyyulala	Pekiyi
Kozmografya Astronomi	9	Aliyyulala	Pekiyi
Usul Defteri (Defter Tutma Usulü)	8	Ala	İyi

Yukarıda birkaç kez konu edilen ve içinde ders not ve derecelerinin yazıldığı dikdörtgenin sağ tarafında "şahadetnâme derecesi ala(iyi) olarak yazılmıştır. Diploma sahibi Tahir Efendi iyi derece ile mezun olmuştur.

Diplomanın sağ üst köşesinde diploma sahibi Tahir Efendinin başında kalpak ve boynunda kravatlı bir resmi bulunmaktadır. Bu resim mühürlüdür.

Diplomanın sol üst köşesinde, umumi sıra numarası: 129 ve Hususi sıra numarası: 25 ifadeleri yazılmıştır. Bunun altında "Şahadetnâme alan Efendinin Künyesi" yazılmıştır. Bu bir kare içine alınmıştır.

Adı : Tahir Efendi

Doğduğu Yer : Araç

Doğduğu Tarih : 1320 (1904-1905)

Tabiiyeti : Türkiye Cumhuriyeti

Mezhebi : İslâm

Diplomanın en solunun ortasında ise "Davranış ve Hareket Numarası" yazılıdır. Bu ifadenin altına bir çizgi çekilmiş ve bu çizginin altında not "10" olarak hem rakam hem de yazı ile yazılmıştır.

Künyenin sağ tarafında "Tasdik olunur vali" yazılıdır. Onun altında da imza bulunmaktadır. Bundan o dönemdeki Darümuallimin diplomasının vali tarafından tasdik edildiği anlaşılıyor.

Notların içine yazıldığı dikkörtgenin altında ise; "Şeyhıkzâde Sait Efendi oğlu Tahir Efendi, Kastamonu Darümuallimininde yukarıda yazılı olan dersleri tahsil ederek her sene yapılan imtihanlarda kazanmış olduğu numaraların mecmuuna (toplama) göre ağla dereceyi ikraz (kazanmış) eylemiş olduğundan kendisine iş bu muallimlik şahâdetnâmesi verildi" ifadeleri, yazılmıştır.

Bu yazının altında ise üç tane çember şekli bulunmaktadır. Sağdan ilk baştaki çemberin üstünde mektep muavini yazılı ve çemberin içinde imza var, fakat isim yoktur. Onun sol yanındaki çemberin üstünde mektep müdürü yazılıdır, fakat ismi yazılı değildir. Çemberin içine imza atılmış ve mühür basılmıştır. Mühürde "Kastamonu Darümuallimin-i İhtidai Müdüriyeti" yazılıdır.

En soldaki çemberin üstünde "Maarif Müdürü" yazısı vardır. Bunun içi boştur. İsim, imza ve mühür bulunmamaktadır.

Burada dikkat çeken husus, Darümuallimin diplomasını vali imzalarken, İlin maarif müdürü imzalamamıştır. Halbuki bir okul diplomasını öncelikle ilgili daire olan, maarif müdürlüğünün müdürünün imzalaması gerekirdi.

"Mektep müdürü ve maarif müdürü yazılarının üzerinde 25 Zilhicce, 27 Temmuz 1340 (1924) tarihi yazılmıştır.

Tahir Başat, o dönemdeki okul müdürünün Zühtü Bey, Maarif Müdürünün Münif Bey olduğunu söylemişti. Ancak bunların isimlerine diplomada rastlanmıyor. Fakat Açık Söz Gazetesi'nde de Darümuallimin müdürü adı Zühtü Bey olarak geçmektedir.

Emekli Öğretmen Başat ilk tayininin Safranbolu'ya yapıldığını ve tayin emrini Maarif Müdürü Münif Bey'den aldığını ifade etti.

B. Dar'ul Muallimat

1. Fiziksel Yapı

Maarif i Umumiye Nizamnâmesininin 68. maddesine göre Kız Sıbyan Mektepleri ve Rüştiyelerine öğretmen yetiştirmek amacıyla İstanbul'da bir Darümuallimat kurularak Sıbyan ve Rüşdiye adıyla iki şubeye ayrılacaktır. Her şube biri İslam, diğeri Gayri Müslim olmak üzere iki daireye ayrılacaktır (1).

Adı geçen okul 1870 tarihinde açılmıştır. Sıbyan şubesinin öğretim süresi 2, Rüştiye şubesinininki 3 yıldır (2).

Kastamonu'da Darümuallimat 1915 sonlarında uzun sokakta Mehmet Efendi'nin evinde açılmıştır. 1922 öğretim yılı başında Darümualliminden boşalan binaya taşınmıştır (3). Bu bina şimdiki müftülük binası ile ORKÖY'ün bulunduğu yerde inşa edilmiş olan eski bir bina idi.

Kastamonu Darulmullimatı 1923-1924 öğretim yılında kapatılmış, öğrencileri Bursa Darulmullimatına nakledilmiştir (4). Eğitim-öğretim hayatı kısa süren bu okul hakkında yeterli belge ve kaynak bulunmamaktadır.

2. Yönetici ve Muallimler

Ankara'da Ulus'ta yaptırılan Zafer Abidesine, Kastamonu Darümuallimat idareci ve muallimlerinin yaptıkları yardım "Açık Söz Gazetesi"nde liste halinde yayımlanmıştır. Bu liste Darümuallimat idareci ve muallimlerinin isim ve branşları hakkında bilgi veriyor.

Zafer Abidesine Muallimlerimizin Teberruları (5).

Darümuallimat

Müdür vekili Hoca Salih Efendi	100 kuruş
Riyaziye Muallimesi Müşfik Hanım	200 kuruş
Türkçe Muallimesi Bedia Hanım	200 kuruş
Fenn-i Terbiye Muallimesi Sariye Hanım	250 kuruş
Kur'an-ı Kerim Muallimesi Huriye Hanım	200 kuruş
Dikiş Muallimesi Seher Hanım	100 kuruş
Nakış Muallimesi Şadiye Hanım	250 kuruş
Fransızca Muallimesi Madam Puper	200 kuruş
Tarih-Cografya Muallimesi Pakize Hanım	200 kuruş
Toplam:	1700 kuruş

Bir kaynakta, Kastamonu Darümuallimat hocalarından birisinin ismi yukarıdaki listeden farklı yazıldığı gibi, okul müdiresi ile beden eğitimi ve resim muallimlerinin adı verilmektedir. Bunlar: Türkçe muallimesi Rabia Hanımdır. Bundan başka Resim muallimesi madam Isabel, Terbiye-i Bedeniye muallimesi Melek Hanım ve yukarıdaki liste de adı bulunan Fransızca muallimesi Madam Puper kadrolu olmayıp, dışarıdan derse giren muallimlerdi. Okul müdiresi ise Hikmet hanımdır (6).

Darulmuallimat personeli.

Muhasebe Memuru Fehmi Efendi (7)

Diğer Personel (8)

Ambar Memuru Nazire Hanım

Aşçı Başı Hatice

Hademe Şerife

Hademe Huriye

Hademe Hatice

Kapıcı Süleyman Ağa

Yukarıdaki belgelere göre çeşitli branşlarda 10 mualliminin Kastamonu Darülmualimatında görev yaptığı anlaşılıyor.

Müdire, hanım olmasına rağmen müdür vekilliği diye bir makamın olduğu görülüyor. Burası, bir erkek olan Hocâ Salih Efendi tarafından dolduruluyor. Bayan müdür muavini ismi olmadığına göre, müdür vekilliği Darülmualimindeki müdür muavini karşılığında olmalı.

O günün anlayışına uygun olarak muallimlerden erkek olan hiç yoktur. Personelden muhasebe memuru ile kapıcı erkektir. Ambar memuru, aşçı ve hademeler ise bayandır.

3. Talebe

Yine Darülmualimat talebelerinin Ankara'da yaptırılan Zafer Abidesine yaptıkları yardım "Açık Söz Gazetesi"nde yayımlanmıştır. Burada öğrencilerinin isimleri, sınıfları ve yaptıkları yardımın miktarı yazılıdır. Bu listeden çeşitli sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin sayısı hakkında az-çok bilgi sahibi olunuyor.

a) Sınıflardaki Talebe Sayıları

Darülmualimat Talebelerinin Zafer Abidesine Teberruatları (9).

Beşinci Sınıftan;

İclâl Feyzi Hanım 200 kuruş

Dördüncü Sınıftan;

Nadide Bedri 50 kuruş

Zahide Halid 25 kuruş

Hamide Muhammed 50 kuruş

Fikriye Hakkı 50 kuruş

Pakize Muhammed 25 kuruş

Bedriye Ahmet 50 kuruş

Nadire Yarar 50 kuruş

Şükriye Mükebbir 100 kuruş

Üçüncü Sınıftan

Saime Sabriye 25 kuruş

Hikmet Raşid 25 kuruş

Fatime Abdullah 25 kuruş

Şükran Rahmi 25 kuruş

Azime Fehmi 30 kuruş

Leman Abdurrahman 50 kuruş

İkinci Sınıftan

Muzaffer Hasan 25 kuruş

Samiy Abdülkerim	150 kuruş
Sabiha Salih	25 kuruş
Necmiye Aziz	25 kuruş
Tevfika Hasan	25 kuruş
Semiha Salih	150 kuruş
Selime Hayri	50 kuruş
Latife Hasan Basri	50 kuruş
Saniye Kamil	25 kuruş
Fatime İsmail	25 kuruş

Birinci sınıftan;

Mualla Tevfik	: 100 kuruş
Şaziye Muhammed	: 25 kuruş
Mediha Tevfik	: 25 kuruş
Hacer Sadık	: 25 kuruş
Melahat Osman	: 150 kuruş
Naciye Muhammed	: 30 kuruş
Fidnat Şefik	: 50 kuruş
Saile Süleyman	: 50 kuruş
Muazzez Muammer	: 25 kuruş
Adviye Osman	: 50 kuruş
Toplam	: 1710 kuruş.

Listede görüldüğü gibi, o tarihte soyadı kanunu henüz çıkarılmadığı için kız öğrencilerin isimleri, baba adlarıyla birlikte yazılmıştır.

Bu listede Kastamonu Darülmualimatında öğrenim gören beşinci sınıfta 1, dördüncü sınıfta 8, üçüncü sınıfta 6, ikinci ve birinci sınıflarda 10'ar olmak üzere toplam 35 öğrencinin adı yazılıdır. Öğrencilerin bir kısmı bu yardıma katılmamış olabilir. Bu duruma göre 4 Şubat 1339(1923) tarihinde Kastamonu Darülmualimat'ta 35-50 arasında öğrenci olduğu söylenebilir.

O tarihte Kastamonu'da yayın hayatını sürdüren Gençlik Mecmuasında "Darülmualimatın yatılı kısmının kaldırılmasını eleştiren" bir yazıda, 45 yatılı öğrenciden bahsetmesi(10), bu tahmini güçlendirmektedir.

b) Yatılılık

Açık Söz Gazetesi'nde yayımlanan bir haber, Darülmualimin ve darülnuallimatın yatılısı hakkında bilgi vermektedir. "Mektepleri ziyaret" başlığını taşıyan haber şöyledir: "Dün Vali Bey, Maarif Müdürü ile birlikte Sultanî Darülmualimin ve Darülmualimatı ziyaret etmişlerdir. Okullarda gördüğü nizam ve intizamdan dolayı müdür ve

muallimlere teşekkür etmiş, yalnız bir şey dikkatini çekmiştir. Mekteb-i Sultani bakımlı olmasına rağmen Darülmuallimin ve Darülmuallimatta fakirlik ve yoksulluk hüküm sürmektedir. Bunun sebebini araştırdığında Mekteb-i Sultani'de bir talebe günlük 35 kuruş alırken, Darülmuallimin ve Darülmuallimatta öğrencilerin 25 kuruş almaları çok hayretlerini çekmiş ve emir vererek hem Darülmualliminde ve hem de Darülmuallimatta her talebe yevmiesini 5 kuruş artırarak, 30 kuruşa çıkartmıştır."

Burada dikkati çeken husus, olaya ilin valisi el atmasına rağmen yine adalet sağlanamıyor. Sultani öğrencileri ile Darülmuallimin ve Darülmuallimat öğrencileri arasındaki eşitsizlik (günlük 5 kuruş) yine devam etmiştir.

Kastamonu Darülmuallimatı'nın yatılı kısmının kaldırılması Kastamonu basınında şiddetle eleştirilmiştir.

Gençlik mecmuasında çıkan bir yazıda şöyle denilmektedir.. "Kırkbeş leyli talebatı taam ve iaşeden izhar-ı aciz etmek milletin hakimiyeti ile gayri mütenasıptir" (11).

Bunu bugünkü dilde ifade etmek istersek, "Kırk beş kız talebeyi yedirip içirmekten aciz olmak, milletin hakimiyeti ile uygun değildir.

"Açık Söz Gazetesi"nde ise Darülmuallimatın yatılı kısmının kaldırılması şöyle haber verilmektedir. Meclis-i umumi bu salı günkü içtimasında Darülmuallimatın nehariye tahviline karar verdi(12).

Bu günkü dille şöyle söylenebilir: "Genel Meclis bu salı günkü toplantısında Darülmuallimatı gündüzlüğe çevirdi."

c) Mezunlar

Kastamonu Darülmuallimatı ilk mezunlarını 1920 Haziranın'da vermiştir. Kastamonu vilâyeti Muallimleri Sicil Defterinde, Fatma, Kevser, Nezihe, Fatime, Leman, Hacer, İsmet, Şadiye, Necmiye, Tefrika, Naciye, Şadan, İsmet, Muhibbe, Melike, Hikmet hanımların isimleri ve Kastamonu Darülmuallimat 1336 (1920) mezunu oldukları yazılıdır (13).

Milli Mücadelede Darülmuallimat'tan toplam 29 öğrenci mezun olmuş, bunların 28'i Kastamonu'da görev almışlardır (14).

4. Eğitim Programları

Darülmuallimatların öğretim programı hemen hemen Darülmualliminlerin aynısıdır, farklılık bayanları ilgilendiren bazı derslerin olmasıdır. Bunlar: biçki-dikiş, idare-i beytiye (ev idaresi), nakış ve beyaz işleri, tabâhat (yemek pişirme) ve çocuk bakımıdır. El işleri (ilk üç yıl birer saat), resim (Darülmuallimatlarda ilk yıl 2, sonra 1'er saat) musikide keman dersleri zorunlu idi(15).

5. Darülmuallimatın Kapatılması Hadisesi

1339 (1923) yılında Kastamonu Darülmuallimin ve Darülmuallimatın kapatılması konusu gündeme geliyor. Bu, Kastamonu basınında şiddetli eleştirilere neden oluyor.

Açık Sözde yayımlanan "Darülmuallimin Darülmuallimat lağv mı olacak?" başlıklı bir haberde bu konuda şöyle denilmektedir: "Maarif vekaleti, hiç te maarif perverâne olmayan bir tamimle Ankara, Konya, İzmir, Edime, Bursa, Adana, Sivas, Erzurum,

Trabzon, Diyarbakır illerindeki Darülmuallimleri bırakıp diğer illerde bulunanları kapatıp öğrencilerini bu okullara gönderecektir Kastamonu Darülmuallimini 30 senelik bir geçmişe sahiptir(16).

Ertesi günkü "Açık Söz"de konu ilk haber olarak "Darülmuallimin ve Darülmuallimat" başlığı ile şöyle verilir: "İlkokul açmak için Darülmuallimin ve Darülmuallimatın çoğaltılması gerekir, bunların kapatılması ilköğretimi engeller. Atılan adım bizi çok üzümüştür. Maarif vekaleti Darülmuallimleri 10, Darülmuallimatları 6 vilayette topluyor ve diğer vilayet okullarını kapatıyor. Bu düşünceler maarif vekaletini büyük hataya düşürmüştür. Bu 10 vilayetin merkezinde iyi Darülmuallimler olur ve bu vilayetlerin ahalişi maarifin nurundan faydalanır (17).

Yine 5 Temmuz 1339 (1923) tarihli "Açık Söz"ün 1. sayfasındaki başyazıda konu ele alınarak özetle şunlar yazılmıştır: "Maarif vekâleti ilim ve maarifi 10 merkezde topluyor, Kastamonu'ya bu 10 merkezin içinde yer verilmemekle büyük hataya düşülmüştür"

"Kastamonu merkezinde bugün 30 senedir Darülmuallimin vardır. Buradan mezun olan vatan evlatları vilayetin dört bucağında görevini sürdürmektedirler ve sonra bu mektepten çıkan yüze yakın ihtiyat zabiti gerek harb-i umumide ve gerekse vatanın kurtuluşunda şehit olduğu gibi, mukaddes mücadelemiz başladığında bu arkadaşlar gayenin tahakkuku için etkili çalışmalarda bulunmuşlardır.

Harbe rağmen Kastamonu Darülmuallimin ve Darülmuallimatı halen bir irfan müessesesi halini muhafaza etmektedir. Şimdiye kadar muhasebe-i hususiyeden idare edilmekte olan bu okullar birçok mahrumiyetlere maruz kalmakla beraber yine de kavi (kuvvetli) bir ilim ve irfan yurdu olarak muhafaza olunmuşlardır.

Açık Sözün bir başka sayısında konu ele alınarak şu düşüncelere yer verilir: "Maarif vekaleti maarif müdürlüğüne iki yüz yatılı talebeyi alacak binaların olup olmadığını sormuştur. Maarif müdüriyeti, vilayet merkezinde böyle çok sayıda binanın bulunabileceğini cevaben bildirmiştir. Buna rağmen maarif vekaletinden gelecek bir telgrafla Darülmuallimin ve Darülmuallimat kapatılacaktır. Bunu şimdiden haber veriyoruz (18).

Bu haberde aşırı bir kötümserlik havası seziliyor ve şimdiden iki öğretmen okulunun da kapatılacağı iddia ediliyor.

8 Ağustos 1339 (1923) tarihli Açık Söz Gazetesinin birinci sayfasında çıkan "Darülmuallimin ve Darülmuallimat" adlı yazıda, özetle Darülmuallimin ve Darülmuallimatın kaldırılacağına dair henüz bir haberin gelmediği belirtilmektedir.

3 Eylül 1339(1923) tarihli Açık Söz'ün birinci sayfasının ilk satırında şunlar yazılmıştır: "(Maarif Vekaleti Darülmuallimin ibga etti.) Şimdi Müdafai Hukuk Riyasine varid olan telgraf name suretidir."

Bu haberden maarif vekaletinin Darülmuallimini kaldırmadığını öğreniyoruz. Bunun Ankara'dan Kastamonu Müdafai Hukuk Cemiyeti Başkanlığına gönderilen telgrafın sureti olduğu ifade edilmektedir.

Ertesi günkü Açık Söz'de Darülmualliminin kapatılmadığı hakkında şunlar yazılıdır: "Mebuslarımızdan Hasan Fehmi Efendinin şehrimiz Müdafai Hukuk Cemiyetine ulaşan bir telgrafının muhitimizde memnuniyet uyandırdığına şahit olduk. Bu Darülmualliminin

ibgası idi. Hasan Fehmi Efendi Darümualliminin kalması için gayret sarf eden diğer matbuatımıza teşekkür eder ve bize bu irfan müessesini kazandırmak hususundaki çalışmalarından dolayı geçmiş valilerimize, bu derece tasarruf edilen tahsisat ile Darümuallimini yaşatmak hususundaki kararından dolayı vilayet encümeninin maarif perverliğini takdir ederiz. Darümualliminin kaldığı, fakat Darümuallimat ne oldu? Kastamonu'lu kadınlara ilim tahsili farz değil mi? Darümuallimat kapansın demek, muallime yetişmesin demektir, bu ise kadınlarımız cahil kalsın demektir"(19).

Bu haberden Darümualliminin kaldığı ve Darümuallimatın kapatıldığı anlaşılıyor. 1339 (1923) Eylül ayı içinde kapatılan Kastamonu Darümuallimatının 29 öğrencisi Bursa Darümuallimatına nakledilmiştir(20).

1884'lerde açılan Kastamonu Darümuallimini, başlangıçta bir öğretmen ve 3-5 öğrenci ile eğitim-öğretime devam ederken, 1910'lardan sonra 100'den fazla öğrenciye ve 10'dan fazla muallime kavuşmuştur. Bu okul, 1932-1933 yılında kapanarak, yaklaşık 50 yıl süren eğitim-öğretim hayatı son bulmuştur.

Kastamonu'da 1915 yılında açılan Darümuallimatın (Kız Öğretmen Okulu) ömrü 8 sene gibi çok kısa sürmüştü ve 1923-1924 öğretim yılında kapanmış, öğrencileri Bursa Darümuallimatına nakledilmiştir. İstiklâl savaşı sırasında bu okulda 10 muallime görev yapıyor ve yaklaşık 50 öğrenci öğrenim görüyordu.

Sonuç

Başlangıçta bir öğretmen ve birkaç öğrenci ile eğitim-öğretime başlayan ve uzun süre böyle devam eden Kastamonu Darümuallimini, İstiklâl Savaşı sırasında 11 Muallim ve 100 civarında öğrenciye sahip olabilmıştır.

1915 yılında Kastamonu'da bir de Darümuallimat (Kız Öğretmen Okulu) açılmıştır. Yine İstiklâl Savaşı sırasında Darümuallimat'ta 10 muallime görev yapıyor ve 50 civarında öğrenci öğrenim görüyordu.

Bu tarihlerde gerek Darümuallimin ve gerekse Darümuallimatın kapatılmaları gündeme geliyor. 1923 yılında Darümuallimat kapatıldı ve Darümualliminin kaldığı.

Darümualliminin 1924-1925 öğretim yılında "Muallim Mektebi" adını alarak, bir süre daha eğitim-öğretime devam etmiştir. 1932-1933 öğretim yılı sonunda bu okulun da eğitim-öğretim hayatı son bulmuştur.

1940'lara kadar öğretmen okulsuz kalan Kastamonu, 1938 yılında Göll'de açılan "Eğitmen Kursu"nun bu tarihte "Köy Enstitüsü" haline getirilmesiyle tekrar öğretmen okuluna kavuşmuştur.

Kastamonu il merkezinde 1956-1957 öğretim yılında bir de Kız İlköğretmen Okulu açılmıştır. 20 yıl eğitim-öğretime devam eden bu okul, 1976-1977 öğretim yılı sonunda son mezunlarını vererek kapanmış ve eğitim öğretime Öğretmen Lisesi olarak devam etmiştir.

Dipnotlar

Darümuallimin

- (1) Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.216.
- (2) Bayram Kodaman, Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi, s.228-233.
- (3) Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.216.
- (4) Kastamonu 1967 İl Yıllığı, Ankara, 1967, s.15-16.
- (5) Kastamonu 1973 İl Yıllığı, Ankara, 1973, s.134.
- (6) 1306 Tarihli Osmanlı Salnamesi, s.526.
- (7) 1317 Tarihli Kastamonu Salnamesi, s.270.
- (8) Tahir Başat ile "Kastamonu Kastamonu, 30 Kasım 1995 Darümuallimini" Konulu Görüşme
- (9) a.g.g.
- (10) Mehmet Yılmaz, Millî Mücadelede Kastamonu Öğretmenleri, "Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Ankara, A.Ü. İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1989.
- (11) Tahir Başat'la Görüşme, Kastamonu, 1995.
- (12) Yahya Akyüz, Darümuallimin İlk Nizâmnamesi (1851) , Önemi ve Ahmet Cevdet Paşa, "Millî Eğitim Dergisi, sayı: 95, 3-90, s.10.
- (13) a.g.y. s.11.
- (14) a.g.y. s.11.
- (15) a.g.y. s.12.
- (16) Tahir Başatla Görüşme, Kastamonu, 1995.
- (17) a.g.g.
- (18) a.g.g.
- (19) Mehmet Yılmaz, Millî Mücadelede Kastamonu Öğretmenleri, s.25.
- (20) a.g.e. s.26.
- (21) a.g.e. s.26.
- (22) M.E.B. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Gn. Müd. Arşivinde Bir Belge, Levha: 28, s.72.
- (23) Mehmet Yılmaz, Millî Mücadelede Kastamonu Öğretmenleri, s.26.
- (24) a.g.e. s.26.
- (25) a.g.e. s.26.
- (26) Tahir Başatla Görüşme, Kastamonu, 1995.
- (27) a.g.g.
- (28) Aziz Berker, Türkiye'de İlköğretim, Ankara, 1945, s.141.
- (29) Açıksöz Gazetesi 22 Kan. san. 1339, s.2.
- (30) Mehmet Yılmaz, Millî Mücadelede Kastamonu Öğretmenleri, s.26.
- (31) a.g.e. s.25-27.

- (32) a.g.e. s.27.
- (33) Kastamonu 1973 İl Yıllığı, Ankara, 1973, s.134.
- (34) Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.330.

Darülmualimât

- (1) H.Ali Koçer, Eğitim Sorunları Üzerine İncelemeler ve Düşünceler, Ankara, 1974, s.20.
- (2) Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.158.
- (3) Mehmet Yılmaz, Millî Mücâdelede Kastamonu Öğretmenleri, s.16.
- (4) Kastamonu 1973 İl Yıllığı, s.134.
- (5) Açıksöz Gazetesi, 8 Kan.san. 1339, s.2.
- (6) Mehmet Yılmaz, Millî Mücâdelede Kastamonu Öğretmenleri, s.33.
- (7) Açıksöz Gazetesi, 8 Kan.San. 1339, s.2.
- (8) Açıksöz Gazetesi, 4 Şubat 1339, s.2.
- (9) Tahir Başar'la Görüşme, Kastamonu, 1995.
- (10) Mehmet Yılmaz, Millî Mücâdelede Kastamonu Öğretmenleri, s.16.
- (11) a.g.e. s.16.
- (12) Açıksöz Gazetesi, 24 şubat 1337, s.2.
- (13) Mehmet Yılmaz, Millî Mücâdelede Kastamonu Öğretmenleri, s.28.
- (14) a.g.e. s.28.
- (15) Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s.33.
- (16) Açıksöz Gazetesi, 30 Haziran 1339, s.2.
- (17) Açıksöz Gazetesi, 1 Temmuz 1339, s.1.
- (18) Açıksöz Gazetesi 15 Temmuz 1339, s.1.
- (19) Açıksöz Gazetesi, 4 Eylül 1339, s.1.
- (20) Mehmet Yılmaz, Millî Mücâdelede Kastamonu Öğretmenleri, s.16.